

KS. MICHAŁ SOŁOMIENIUK* – POZNAŃ

SPUŚCIZNA PO PRYMASIE STEFANIE KARDYNALE WYSZYŃSKIM W ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNYM W GNIEŹNIE. ZAWARTOŚĆ I STAN OPRACOWANIA

Uwagi wstępne

Informacja o zawartości zasobu, pozostawionego po prymasie S. Wyszyńskim wydaje się bardzo konieczna, gdyż badacze, próbujący dotrzeć do konkretnych dokumentów czy zapisków, nie wiedzą, gdzie należy ich szukać. Tymczasem *Wyszynsciana* znajdują się zarówno w Warszawie (w trzech miejscach: w Archiwum Archidiecezjalnym, w postulacji procesu beatyfikacyjnego i w Instytucie Prymasowskim Stefana Kardynała Wyszyńskiego), jak i w Gnieźnie.

W zasobie Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie znajduje się pokaźna grupa archiwaliów po Prymasie Tysiąclecia. Dokumenty dotyczące zarządu archidiecezją gnieźnieńską z lat 1948-1981 powstały w Gnieźnie i zostały włączone do Archiwum Kurii Metropolitalnej¹. Pozostałe 8 metrów bieżących akt zasadniczo nie zostało wytworzonych w Gnieźnie, a w Warszawie. Decyzja o przekazywaniu przynajmniej niektórych archiwaliów właśnie tutaj, należała do samego prymasa S. Wyszyńskiego. Archiwalia te zostały podzielone wstępnie na dwie części: spuściznę i akta, które trafią do zespołu Archiwum Prymasa Polski (APP). Zespół ten obejmował do tej pory archiwalia kardynałów Edmunda Dalbora i Augusta Hlonda. Trzeba tu dodać, że archiwalia po prymasie A. Hlondzie są bardzo różnorodne i obejmują m.in. zaproszenia i drobne druki, a nawet menu z uroczystych przyjęć.

* Ks. Michał Sołomieniuk – dr nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa (Pontificium Institutum Altioris Latinitatis, Rzym); dyplomowany paleograf i archiwista; afiliowany przy Wydziale Historycznym Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu; dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie; e-mail: solomieniuk@gmail.com

ORCID 0000-0002-3702-8096

¹ Zespół archiwalny pod nazwą Archiwum Kurii Metropolitalnej (AAG AKM) dzieli się na trzy działy: generalia (AKM I), parafie (AKM II) i personalia (AKM III); jest inwentaryzowany na bieżąco, a poszczególne jednostki w dziale I i II otrzymują hasła rzeczowe, dzięki którym można szybko odnaleźć interesujący badacza rodzaj akt. Archiwalia z czasów prymasa S. Wyszyńskiego dotyczące zarządu archidiecezją gnieźnieńską są siłą rzeczy rozproszone w tych trzech działach.

Tak szerokie rozumienie akt urzędowych prymasa weźmiemy pod uwagę przy porządkowaniu archiwaliów Prymasa Tysiąclecia. Postanowiliśmy na razie zaliczyć do spuścizny prymasa Wyszyńskiego zapiski *Pro memoria* (oryginalne rękopisy i maszynopisy), varia (dokumentacja medyczna, zapiski duchowe, sprawozdanie z rozmowy z Bolesławem Bierutem), oraz tzw. *Kazania Prymasa Polski*. Decyzja o zaliczeniu kolejnych archiwaliów do spuścizny lub do APP zapadnie później. Na pewno trafią do zespołu APP *facultates benedicendi* i dokumentacja dotycząca odpustów, której jest kilkadziesiąt teczek.

Spuścizna po kardynale prymasie Stefanie otrzymała sygnaturę AAG SP 392².

Pro memoria

Spuściznę otwiera 28 jednostek – odręcznych zapisków *Pro memoria*, które trudno jednoznacznie zaliczyć do notatek prywatnych (margines prywatności w życiu Prymasa Tysiąclecia był ograniczony). Zawierają one bowiem bardzo dokładny opis przebiegu dnia prymasa, tematy kazań i wystąpień, relacje z odbytych rozmów. Rzadziej znajdujemy tam zapiski o charakterze rozważań duchowych³. Prymas miał zwyczaj umieszczania na początku zapisków w danym roku hasła/tematyki duszpasterskiej danego roku⁴. W okresie uwięzienia (1953-1956) prymas umieszczał w nich dokumenty, które zaliczylibyśmy do wytworów kancelarii, np. odpisy listów do władz PRL. Luźne kartki, które mają zwykle format nieco mniejszy niż A5, trafiły do Gniezna zapakowane w kartonikowe obwoluty, mieszczące każda zwykle zapiski z jednego roku. Nie miały one żadnych sygnatur. Zapiski z lat 1953-1956 nie były połączone w roczniki, lecz ułożone były następująco:

Tabela 1. Dawny podział rękopisu *Pro memoria* za lata 1953-1956 i uwagi biograficzne.

Numeracja robocza „tomiku”	Datacja zapisków	Uwagi
3	1.01. – 20.09.1953 r.	Prymas został aresztowany 25.09.1953 r.
4	25.09.1953 – 30.10.1955 r.	Okres uwięzienia w Rywałdzie, Lidzbarku Warmińskim i Prudniku, 27.10.1955 r. – przeniesienie do Komańczy
5	30.10.1955 – 13.12.1956 r.	Okres uwięzienia w Komańczy oraz po uwolnieniu w dniu 28.10.1956 r.

² Skrót AAG oznacza Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie.

³ Pod datą 1 stycznia 1980 r. prymas pisał: „Czas mija – Bóg trwa; kalendarz Go nie obowiązuje. Chrystus wpisał się w dzieje człowieka, ale przekracza granice czasu – wprowadza człowieka do swojego wymiaru trwania ponadczasowego. Wszystko jako szata zwietrzeje, Ty zaś pozostajesz zawsze i lata Twoje nie ustają. Człowiek, brat Syna Człowieczego, uczestniczy w Jego kalendarzu. Przez wiarę stajemy się ponadczasowi”; AAG SP 392/27, s. 1.

⁴ Rok 1981: „VI Rok Modlitwy Dziękczynnej za sześć wieków pobytu Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze (1982). Misyjny Rok Nawiedzenia Warszawy”; AAG SP 392/28, s. 1.

Pro memoria zostały sfotografowane na potrzeby wydania krytycznego w takich zespołach kartek, włożonych w obwoluty, w jakich dotarły kilkadziesiąt lat temu do Gniezna. Obecnie zostały podzielone na następujące jednostki:

Tabela 2. Obecny podział oryginalnych zapisków *Pro memoria*.

Kolejne sygnatury w obrębie SP 392	Zakres czasowy	Liczba kart	Uwagi
1	22.10.1948 do 22.02.1949	40	
2	1952 r.	536	Tytuł ręką prymasa: „Brevi manu Pro memoria 1952”
3	1953 r.	384	
4	1954 r.	79	ostatnie 7 kart: mps
5	1955 r.	90	kilkanaście insertów
6	1956 r. (od 11.03)	90	Na końcu relacja ks. W. Padacza z aresztowania prymasa (mps)
7	1957 r.	559	Na końcu notatki z <i>Pro memoria</i> , czynione ołówkiem inną ręką – 11 kart z cienkiego papieru, oznaczone obecnie literami od A do L.
8.	1958 r.	446	Na końcu dodano notatki z <i>Pro memoria</i> , czynione ołówkiem inną ręką – 7 kart z cienkiego papieru, oznaczone obecnie literami od A do G.
9.	1959 r.	388	
10.	1960 r.	385	
11.	1961 r.	314	
12.	1962 r.	436	
13.	1963 r.	452	
14.	1964 r.	464	
15.	1965 r.	504	
16.	1966 r.	546	
17.	1967 r.	436	
18.	1968 r.	565	k. 564: list niezidentyfikowanej osoby do prymasa; k. 565: prośba w j. francuskim o audiencję u prymasa
19.	1969 r.	552	
20.	1970 r.	550	
21.	1973 r.	746	k. A (dodatkowa): notatka ks. Aleksandrowicza
22.	1975 r.	677	
23.	1976 r.	631	
24.	1977 r.	633	
25.	1978 r.	691	
26.	1979 r.	553	
27.	1980 r.	636	
28	1981 r.	186 ^a	

^a Zapisy kończą się na 12.05; dodatkowa kartka z uwagami ks. M. Aleksandrowicza.

W zasobie Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie brakuje oryginałów *Pro memoria* z lat: 1971, 1972 i 1974. Prawdopodobnie znajdują się one w archiwum Instytutu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, na Choszczówce.

Osobnej uwagi wymagają inserty. Zaliczamy do nich wyłącznie kartki/dokumenty, umieszczone przez prymasa współcześnie do powstawania zapisków lub krótko później. Pozostałe kartki, dołożone na etapie redakcji, nazywamy dodatkami. Te inserty, które można datować, pozostały na swoim prawdopodobnie oryginalnym miejscu między innymi kartkami. W przeciwnym wypadku zostały umieszczone na końcu danej jednostki. Zasadniczo inserty spotykamy w zapiskach z okresu uwięzienia. Są to zwykle listy, kierowane do prymasa od członków rodziny i odpisy listów prymasa do różnych osób.

Tabela 3. Inserty w oryginalnych zapiskach *Pro memoria*.

L. p.	Sygnatura w obrębie SP 392	Treść insertu	Datacja	Strona / strony
1	2	3	4	5
1.	4	List od ojca (cenzurowany)	3.04.1954	k. 10
2.	4	List od ojca	8.06.1954	k. 19
3.	4	List od ojca	6.02.1954	k. 72
4.	4	Kopia listu prymasa do „Prezesa Rządu PRL” (mps)	2.07.1954	k. 73-79
5.	5	list siostry Stanisławy	12.1954/1.1955	k. 2
6.	5	List od siostry Stanisławy, brata Tadeusza i ojca	10.02.1955	k. 6
7.	5	List od ojca	23.05.1955	k. 31
8.	5	List od ojca	30.06.1955	k. 32
9.	5	List siostry Stanisławy	24.05.1955	k. 33
10.	5	List siostry Stanisławy	29.06.1955	k. 34
11.	5	Telegram od bpa Klepacza – zapowiedź wizyty 2.11	29.09.1955	k. 83
12.	5	Inwentarz rzeczy osobistych Prymasa	1955	k. 84, 85, 86
13.	5	List siostry Stanisławy	30-31.10.1955	k. 87
14.	5	Kopie listów do: bpa Franciszka Bardy, bpa Michała Klepacza, ojca, siostry Stanisławy, bpa Zygmunta Choromańskiego	30.10.1955	k. 88-90 ^a
15.	6	Relacja ks. Władysława Padacza o aresztowaniu Prymasa 25.09.1953 r.	1953-1956 (?)	k. 87, 88
16.	6	List dr St. Wąsowicza	7.08.1956	k. 89-90
17.	12	Kartka z pytaniami dot. soboru, zadany mi prymasowi na spotkaniu duszpasterskim 30.12	1962	k. 436

^a Po k. 90 włożono trzy obrazki święte, dotąd włożone po k. 34 i oznaczone numerami 34a, 34b, 34c (prymicyjny ks. Rudolfa Krupopa z 1960, jubileuszowy ks. Jerzego Szczeponika z 1963, obrazek z modl. do języka św. Antoniego – wł./łac.). Jak wynika z datacji obrazków, trafiły one do *Pro memoria* w latach 60. XX wieku.

1	2	3	4	5
18.	17	Notatki z wystąpienia prymasa (inna ręka)	1967	k. 435
19.	17	Mps „Notatka ZJP” [ks. Z. Peszkowskiego] – ze spotkania w Rzymie dot. Polonii Amerykańskiej, podpisana przez bpa W. Rubina	1967	k. 436
20.	18	List prywatny od Andrzeja (bez nazwiska)	26.08.1968	k. 564
21.	18	Prośba o audiencję dla grupy księży i świeckich z Paryża	17.08.1968	k. 565
22.	19	Zarys zagadnień na spotkanie inteligencji narodowej z prymasem (mps)	przed 22.02.1969	k. 551
23.	19	Telegram z Wiednia	6.10.1969	k. 552
24.	21	Lista kardynałów i biskupów, uczestników uroczystości 500-lecia urodzin M. Kopernika we Fromborku	17.06.1973	k. 745, 746

Zapiski *Pro memoria* noszą ślady prac redakcyjnych w Warszawie i archiwizacyjnych w Gnieźnie. Do Gniezna trafiały partiami jeszcze za życia autora i z jego woli. Pod datą 28.03.1973 r. prymas zapisał: „Ks. Dyr. W. Zientarski – na wieczery. Otrzymuje dla Archiwum Prymasowskiego dalsze partie zapisków moich ‘pro memoria’ – rękopisy – maszynopisy”⁵. Rzecz działa się w Gnieźnie w siedzibie prymasa. Z tej krótkiej notatki wynika, że rękopisy były najpierw przepisywane na maszynie, a następnie przekazywane osobiście przez ordynariusza do Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie, które sam prymas zwał często Archiwum Prymasowskim. Na obwolucie rocznika 1952 znajduje się odręczna uwaga: „z przepisane na maszynie w 3 egz”.

Prace nad rękopisami (porównywanie rękopisów z maszynopisami, zaznaczenie brakujących kartek, foliacja itp.) nastąpiły w 2. połowie lat 80. XX wieku. Oto na starej obwolucie oznaczonej roboczym numerem 3 czytamy: „Zapiski 1.I – 20.IX.1953 / Odczytano – skolacjonowano kwiecień 1988 / Ks. Władysław Zientarski”⁶. Po śmierci ks. Zientarskiego, prace te kontynuował nowy dyrektor archiwum, ks. Marian Aleksandrowicz. Z jego notatek na teczkach z rocznikami 1972 i 1973 dowiadujemy się, że kolacjonowanie prowadził on z pomocą Katarzyny Michalskiej z Instytutu Prymasowskiego. Jak wspomniałem wyżej, rocznik 1975 dotarł do Gniezna niekompletny, z zapiskami tylko od 1 czerwca. Ks. Aleksandrowicz na teczce napisał pod datą 23.11.1992: „Gdzie znajduje się rękopis z okresu 1 I – 30 VI 1973 nie wiadomo. Pani Katarzyna Michalska z Instytutu również nie potrafi udzielić informacji”⁷. Aktualnie te brakujące zapiski są w po-

⁵ AAG SP 392/21, k. 172b.

⁶ AAG SP 392/3.

^a Ta kartka najwidoczniej później się odnalazła, gdyż widnieje w rękopisie.

⁷ AAG SP 392/22.

siadaniu Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie, zatem musiały zostać później odnalezione.

Wszystkie „tomiki” (a przynajmniej ich większość) trafiały do Gniezna prawdopodobnie bez paginacji/foliacji. Numerowanie kart, jakie tu miało miejsce, nie było się bez licznych błędów, obecnie usuniętych.

Najwięcej braków ks. W. Zientarski wynotował w roczniku 1955 (obecnie SP 392/5):

Tabela 4. Braki w rękopisie *Pro memoria* za rok 1955.

Miesiąc	Dzień
styczeń	1, 5, 6, 7, 17, 23
luty	1, 4,
marzec	8, 11, 12, 13, 19, 22, 25 (częściowo), 29
kwiecień	3, 4, 7, 8, 11, 12, 18
maj	1, 3, 12, 19
lipiec	16
sierpień	1, 3 (częściowo)
wrzesień	14, 25
październik	25, 26, 28 (częściowo), 31 ^a

Poza datami: 17, 23 stycznia i 1 lutego zawsze jest informacja, że za dany dzień istnieje kopia maszynopisu.

Braki w rękopisie z roku 1981 stwierdził ks. M. Aleksandrowicz. W 1993 roku zapisał on na dodatkowej kartce, umieszczonej z zapiskami z roku śmierci prymasa:

Wśród oryginałów brakuje 2 kart 137⁸ i 138⁹ obejmujących dzień 31 marca i 1 kwietnia. Pani Katarzyna Michalska uzupełniła ten brak odbitkami kserokopiowymi zrobionymi z posiadanych przez Instytut kserokopiami oryginału¹⁰.

Jest to cenna uwaga: dowiadujemy się, że Instytut Prymasowski dysponuje kserokopiami całego rękopisu. Wykonano zatem „kopię z kopii” i przekazano do Gniezna. Obecnie kopie te są zintegrowane z manuskryptem.

Jednostki o sygnaturach SP 392/29 do 49 to maszynopisy – kopie *Pro memoria*. Oto zestawienie maszynopisów i odpowiadających im rękopisów:

Tabela 5. Porównanie zawartości rękopisu i maszynopisu *Pro memoria*.

Sygnatura rps SP 392/..	Sygnatura mps SP 392/..	Zakres czasowy
1	2	3
1	29	22.10.1948 – 22.02.1949
2	30	1952

⁸ Obecnie 143.

⁹ Obecnie 144.

¹⁰ AAG SP 392/28 (k. nlb.).

1	2	3
3	31	Mps: 1.09-19.09.1953; rps cały rok 1953
3, 4, 5, 6	32	Mps: 25.09.1953 – 31.12.1956
7	33	1957
8	34	1958
9	35	1959
10	36	1960
11	37	1961
12	38	1962
13	39	1963
14	40	1964
15	41	1965
16	42	1966
17	43	1967
18	44	1968
19	45	1969
20	46	1970
brak	47	1971
brak	48 ^a	1972
21	49	1973
brak	50	1974
22	brak	1975
23	brak	1976
24	52	1977
25	53	1978
26	54	1979
27	55	1980
28	56	1981

Nie ma maszynopisu za rok 1975 (jest natomiast kserokopia rękopisu za miesiące styczeń-maj 1975 – SP 392/51) oraz 1976.

VARIA

Jednostka SP 392/57 nosi nazwę *Ostatnia choroba Ojca* i zawiera dokumentację medyczną z okresu 15.10.1976-28.05.1981 r., w tym elektrokardiogramy i zdjęcie rentgenowskie. Poza językiem polskim znajdujemy tam zapisy po łacinie i po włosku. Ta jednostka nie będzie zasadniczo udostępniana.

W kolejnej jednostce, SP 392/58, znajduje się *Kalendarzyk łaski. Rywałd, Stoczek, Prudnik, Komańcza*. Jest to maszynopis formatu A5 z wyjętymi z *Pro memoria* zapiskami ściśle duchowymi. Wbrew tytułowi kartki od 2 (pierwszej brak) do 263 obejmują okres od 2.01.1954 r. do 10.10.1956 r. a karty 264-281 również refleksje z lat 1958-1961. Na teczce widnieje naklejka: „I. egz. Rękopis u M[arii] O[końskiej]”.

⁴ Na teczce naklejka z napisem „brak rękopisu”.

Zupełnie inny charakter ma jednostka SP 392/59. Jest to streszczenie *Rozmowy z Prezydentem R.P. w Belwederze w dniu 3. II. 1951*. Jednostronnie zapisane karty 1-106 o formacie A5 to rękopis; karty 107-130 to mps tej samej rozmowy w języku polskim (24 karty); k. 131-176 to mps z wersją włoską. Wersja włoska w kilku miejscach jest uboższa o całe akapity.

Jednostki o sygnaturach SP 392/60 do SP 392/172 noszą wspólną nazwę *Kazania Prymasa Polski* i są to maszynopisy, dużo rzadziej druki. Należy zaznaczyć, że nie są to wyłącznie kazania, ale wszelkie wystąpienia publiczne, a także przesłania, listy pasterskie itp. Pod względem redakcyjnym dzielą się one na: (1) autografy, (2) teksty autoryzowane, (2) notatki osób trzecich (zwykle pań z Instytutu Prymasowskiego), (3) wystąpienia spisane z taśmy magnetofonowej bez żadnej korekty, (4) teksty bez oznaczeń. Prymas rzadko przygotowywał kazania w całości na piśmie przed ich wygłoszeniem. Świadczenie potwierdzają, że kardynał S. Wyszyński korzystał z własnych notatek, z rozpisany planem kazania i ewentualnymi cytatami. Jednak jedno przemówienie/kazanie ma dwie wersje: autoryzowaną oraz spisaną na podstawie notatek, głównie Marii Okońskiej, por. kazanie na poświęcenie kaplicy bpa Czerniaka w Gnieźnie, które dodatkowo oznaczono różnymi datami (31.01.1962 r. – tekst autoryzowany i 2.02.1962 r. – „notatki Marysi”)¹¹. Kazania prymasa dotarły w dwu seriach, nazwanych od koloru teczek „serią szarą” i „serią kolorową”. Żadna z tych serii nie jest kompletna. Poniższa tabelka ukazuje zawartość tej części spuścizny:

Tabela 6. Zawartość zbioru *Kazania Prymasa Polski* w serii „szarej” i „kolorowej”

L.p.	Sygnatura SP 392/...	Seria	Okres
1	2	3	4
1.	60	szara	1955-1956 r.
2.	61	szara	styczeń-kwiecień 1957 r.
3.	62	szara	maj-wrzesień 1957 r.
4.	63	szara	październik-grudzień 1957 r.
5.	64	szara	luty-lipiec 1958
6.	65	szara	sierpień-grudzień 1958
7.	66	szara	styczeń-maj 1959 r. ^a
8.	67	szara	czerwiec-sierpień 1959 r.
9.	68.	szara	wrzesień-grudzień 1959 r.
10.	69	szara	styczeń-lipiec 1960 r.
11.	70	szara	sierpień-grudzień 1960 r.
12.	71	szara	styczeń-maj 1961
13.	72	szara	czerwiec-wrzesień 1961 r.
14.	73	szara	październik-grudzień 1961 r. ^b

^a Na początku zestawienie kazań za cały rok 1959, pierwsze kazanie z 29 .01 (brak pierwszych pięciu).

^b Pod datacją 2-8.12 książka z rozmyślaniami Prymasa pt. *Ojciec nasz. Rozważania*, Editions du Dialogue: Paryż 1975 – nienumerowana łącznie z luzami.

¹¹ Por. AAG SP 392/74.

1	2	3	4
15.	74	szara	styczeń-marzec 1962 r.
16.	75	szara	kwiecień 1962 r.
17.	76	szara	maj-czerwiec 1962 r.
18.	77	szara	lipiec-sierpień 1962 r.
19.	78	szara	wrzesień 1962 r.
20.	79	szara	październik-grudzień 1962 r.
21.	80	szara	styczeń-marzec 1963 r.
22.	81	szara	kwiecień 1963 r.
23.	82	szara	maj-sierpień 1963 r.
24.	83	szara	wrzesień-grudzień 1963 r.
25.	84	szara	styczeń-luty 1964 r.
26.	85	szara	marzec-kwiecień 1964 r.
27.	86	szara	maj-czerwiec 1964 r.
28.	87	szara	lipiec-sierpień 1964 r.
29.	88	szara	wrzesień-grudzień 1964 r.
30.	89	szara	styczeń 1965 r.
31.	90	szara	luty-marzec 1965 r.
32.	91	szara	kwiecień 1965 r.
33.	92	szara	maj 1965 r.
34.	93	szara	czerwiec 1965 r.
35.	94	szara	lipiec-sierpień 1965 r.
36.	95	szara	wrzesień-grudzień 1965 r.
37.	96	szara	1966 – uzupełnienia
38.	97	szara	1967 – uzupełnienia
39.	98	szara	1971, 1973 – uzupełnienia
40.	99	szara	luty-październik 1974 r. – uzupełnienia
41.	100	szara	listopad-grudzień 1974 r.
42.	101	szara	styczeń-marzec 1975 r.
43.	102	szara	kwiecień-lipiec 1975 r.
44.	103	szara	sierpień-wrzesień 1975 r.
45.	104	kolorowa	16 maja – 30 grudnia 1956 r.
46.	105	kolorowa	styczeń-maj 1957 r.
47.	106	kolorowa	II poł. czerwca – I poł. września 1957 r.
48.	107	kolorowa	październik-grudzień 1957 r.
49.	108	kolorowa	styczeń-czerwiec 1958 r.
50.	109	kolorowa	lipiec-grudzień 1958 r. + spis
51.	110	kolorowa	styczeń-czerwiec (do 22) 1959 r. + spis
52.	111	kolorowa	czerwiec (od 19) - grudzień (do 27) 1959 r. + spis
53.	112	kolorowa	styczeń-lipiec 1960 r. + spis
54.	113	kolorowa	sierpień- grudzień 1960 r. + spis
55.	114	kolorowa	styczeń-kwiecień 1961 r. + spis
56.	115	kolorowa	maj-lipiec 1961 r. + spis
57.	116	kolorowa	sierpień-grudzień 1961 r. + spis
58.	117	kolorowa	styczeń-kwiecień 1962 + spis

1	2	3	4
59.	118	kolorowa	maj-sierpień 1962 r. + spis
60.	119	kolorowa	wrzesień-grudzień 1962 + spis
61.	120	kolorowa	marzec-sierpień 1962 r. ^a
62.	121	kolorowa	styczeń-marzec 1963 r. + spis
63.	122	kolorowa	kwiecień-sierpień 1963 r. + spis
64.	123	kolorowa	wrzesień-grudzień 1963 r. + spis
65.	124	kolorowa	styczeń-marzec 1964 r. + spis
66.	125	kolorowa	kwiecień-czerwiec (do 9) 1964 r. + spis ^b
67.	126	kolorowa	czerwiec (od 10) – sierpień 1964 r. + spis kazań za lipiec-grudzień (!)
68.	127	kolorowa	wrzesień-grudzień 1964 r.
69.	128	kolorowa	styczeń-sierpień 1964 r. ^c
70.	129	kolorowa	styczeń-marzec 1965 r.
71.	130	kolorowa	kwiecień-czerwiec 1965 r. + spis
72.	131	kolorowa	lipiec-grudzień 1965 r. + spis
73.	132	kolorowa	styczeń-marzec 1966 r.
74.	133	kolorowa	kwiecień-czerwiec 1966 r.
75.	134	kolorowa	czerwiec-wrzesień (do 19) 1966 r.
76.	135	kolorowa	wrzesień (od 20) – grudzień 1966 r.
77.	136	kolorowa	styczeń-kwiecień 1967 r. ^d
78.	137	kolorowa	maj-sierpień 1967 r. ^e
79.	138	kolorowa	wrzesień-grudzień 1967 r.
80.	139	kolorowa	styczeń-kwiecień (do 14) 1968 r.
81.	140	kolorowa	kwiecień (od 14) – maj 1968 r.
82.	141	kolorowa	czerwiec-sierpień (do 14) 1968 r.
83.	142	kolorowa	sierpień (od 15) – wrzesień 1968 r.
84.	143	kolorowa	październik-grudzień 1968 r.
85.	144	kolorowa	styczeń-kwiecień (do 20) ^f 1968 r.
86.	145	kolorowa	kwiecień (od 22) – maj 1968 r. ^g
87.	146	kolorowa	czerwiec-sierpień (do 10) 1968 r. ^h
88.	147	kolorowa	sierpień (od 11) – wrzesień (do 1) 1968 r.
89.	148	kolorowa	wrzesień-grudzień 1968 r.
90.	149	kolorowa	styczeń-marzec 1970 r.
91.	150	kolorowa	kwiecień-maj (do 14) 1970 r.
92.	151	kolorowa	maj (od 17) – czerwiec 1970 r.

^a Kazania i rozważania wygłoszone podczas dni skupienia Instytutu Prymasowskiego.

^b Spis doprowadzony do 30 czerwca (kazania od 10.06 znajdują się w kolejnej teczce); w spisie brakuje niektórych wystąpień, zawartych w teczce.

^c Kazania i rozważania wygłoszone podczas dni skupienia Instytutu Prymasowskiego.

^d Na okładce mylnie zaznaczono miesiące: I-VII.

^e Na okładce mylnie zaznaczono miesiące: VIII-XII.

^f Na okładce mylnie zaznaczono miesiące: I-V.

^g Na okładce mylnie zaznaczono miesiące: V-VIII.

^h Na okładce mylnie zaznaczono miesiące: IX-XII.

1	2	3	4
93.	152	kolorowa	lipiec-sierpień 1970 r.
94.	153	kolorowa	wrzesień 1970 r.
95.	154	kolorowa	październik-grudzień 1970 r.
96.	155	kolorowa	styczeń-marzec 1971 r.
97.	156	kolorowa	kwiecień-maj 1971 r.
98.	157	kolorowa	czerwiec-sierpień 1971 r.
99.	158	kolorowa	wrzesień-listopad (do 16-go) 1971 r.
100.	159	kolorowa	miesiące: listopad (od 17-go) – grudzień (do 25-go) 1971 r.
101.	160	kolorowa	styczeń-marzec 1972 r.
102.	161	kolorowa	kwiecień-czerwiec 1972 r.
103.	162	kolorowa	lipiec-wrzesień 1972 r.
104.	163	kolorowa	październik-grudzień 1972 r.
105.	164	kolorowa	styczeń-marzec 1973 r.
106.	165	kolorowa	kwiecień-maj 1973 r.
107.	166	kolorowa	czerwiec-sierpień 1973 r.
108.	167	kolorowa	wrzesień-październik 1973 r.
109.	168	kolorowa	listopad-grudzień 1973 r.
110.	169	kolorowa	styczeń-marzec 1974 r.
111.	170	kolorowa	kwiecień-maj 1974 r.
112.	171	kolorowa	czerwiec-lipiec 1974 r.
113.	172	kolorowa	sierpień 1974 r.
114.	173	kolorowa	styczeń-marzec 1976 r.
115.	174	kolorowa	kwiecień-maj 1976 r.
116.	175	kolorowa	czerwiec-sierpień 1976 r.
117.	176	kolorowa	wrzesień-październik 1976 r.
118.	177	kolorowa	listopad-grudzień 1976 r.
119.	178	brązowa	styczeń-maj 1977 r.
120.	179	kolorowa	czerwiec-grudzień 1977 r.
121.	180	kolorowa	styczeń-kwiecień 1978 r.
122.	181	kolorowa	maj-wrzesień 1978 r.
123.	182	kolorowa	październik-grudzień 1978 r.
124.	183	brązowa	styczeń-maj (do 27) 1979 r.
125.	184	kolorowa	czerwiec (od 2) – grudzień 1979 r.
126.	185	szara	Uzupełnienia: luty, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, październik grudzień 1979 r.
127.	186	Szara	Uzupełnienia: styczeń-kwiecień 1980 r.
128.	187	szara	Uzupełnienia: maj-lipiec 1980 r.
129.	188	Szara	Uzupełnienia: sierpień-wrzesień 1980 r.
130.	189	Szara	Uzupełnienia: październik-grudzień 1980 r.
131.	190	Szara	Uzupełnienia: styczeń-marzec 1981 r.
132.	191	Szara	Uzupełnienia: kwiecień-maj 1981 r.

Brakuje w zasobie archiwum kazań za następujący okres: wrzesień 1974 r. – grudzień 1975 r. (prawdopodobnie 6-7 teczek), natomiast za okres od stycznia do 1980 do śmierci prymasa zbiór jest niepełny. Brakujące teczki z kazaniem znajdują się w Instytucie Prymasowskim Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na Choszczówce.

Dwie teczki mają oprawę brązową; nie zostało sprawdzone, czy należały one do jednej z dwu serii, czy też do jeszcze innej.

Zawartość teczek obu serii nie jest jednakowa. Do tej pory skolajonowałem jedynie pierwsze teczki z obu serii (rok 1955 i 1956). Dla porównania dodałem odniesienia do publikacji *Stefan kardynał Wyszyński. Dzieła zebrane*, tom II i III¹².

Tabela 7. Zestawienie zawartości SP 392/60 (szara), SP 392/104 (kol.) i *Dzieł zebranych*.

L.p.	Tytuł	Datacja	Kol.	Szara	Dzieła
1	2	3	4	5	6
1.	Rozważania nad miską	1955-1956	-	×	-
2.	Listy Prymasa Polski z Komańczy do biskupa Z. Golińskiego	1955-1956	-	×	t. 2
3.	Listy Prymasa Polski z Komańczy do ks. Bronisława Dąbrowskiego – Dyrektora Wydziału Spraw Zakonnych	1955-1956	-	×	t. 2
4.	[list do ojca z 2.02.1956]	2.02.1956	-	×	-
5.	[list do ojca z 16.03.1956]	16.03.1956	-	-	-
6.	Odpowiedź ojca na życzenia ks. prałata	12.05.1956	-	-	-
7.	Odnowienie Ślubów Narodu na Jasnej Górze	12/16.05.1956	×	×	t. 2
8.	Listy z więzienia do Generała OO. Paulinów na Jasnej Górze	31.05, 24.06, 3.08.1956	×	-	t. 2
9.	Adoracje stanowe na uroczystość 26.08.1956: dla kapłanów	I poł. 08.1956	×	-	t. 2
10.	Adoracje stanowe na uroczystość 26.08.1956: dla Ojców,	I poł. 08.1956	×	-	t. 2
11.	Adoracje stanowe na uroczystość 26.08.1956: dla Matek	I poł. 08.1956	×	-	t. 2
12.	Adoracje stanowe na uroczystość 26.08.1956: dla Młodzieży	I poł. 08.1956	×	-	t. 2
13.	Apel do Duchowieństwa	08.1956	×	-	t. 2
14.	Komentarze do Jasnogórskich Ślubów Narodu: Naród pełen Łaski i Prawdy	09.1956	×	-	
15.	Komentarze do Jasnogórskich Ślubów Narodu: W obronie życia nienarodzonych	09.1956	×	-	t. 2
16.	Komentarze do Jasnogórskich Ślubów Narodu: Małżeństwo katolickie potężną więzią Narodu	09.1956	×	-	t. 2

¹² Stefan kardynał Wyszyński, *Prymas Polski. Dzieła zebrane*, tom II (1953-1956), Warszawa 1995; tom III (1956-1957), Warszawa 1999.

1	2	3	4	5	6
17.	Komentarze do Jasnogórskich Ślubów Narodu: Pokój Boży w rodzinie polskiej	09.1956	×	-	t. 2
18.	Komentarze do Jasnogórskich Ślubów Narodu: Młode pokolenie w wierności Chrystusowi	09.1956	×	-	t. 2
19.	Komentarze do Jasnogórskich Ślubów Narodu: Kroczyć za Słońcem Sprawiedliwości	09.1956	×	-	t. 2
20.	Komentarze do Jasnogórskich Ślubów Narodu: Bój z wadami narodowymi	09.1956	×	-	t. 2
21.	List Prymasa Polski z Komańczy do pielgrzymki wyższych przełożonych zgromadzeń zakonnych żeńskich na Jasną Górę 15.09.1956 (wyjątek)	15.09.1956	-	×	-
22.	Niepokalani rycerz Boga żywego. Szkic kazania na 8.12.1956 ^a	przed 28.10.1956	×	×	t. 2
23.	List pasterski po powrocie z więzienia	28.10.1956	×	-	t. 3
24.	Spotkania z Panią Jasnogórską po latach doświadczeń. Jasna Góra, Cudowna Kaplica	2.11.1956	-	×	t. 3
25.	„Kamienie węgielne budowania na górach świętych”. Pierwsze słowa prymasa Polski na Jasnej Górze po uwolnieniu	2.11.1956	×	-	t. 3
26.	Jasna Góra, kaplica Matki Bożej	3.11.1956	-	×	-
27.	Przemówienia do przedstawicieli klasztoru Niepokalanowa, dzieci oraz rodziców z parafii niepokalanowskiej	4.11.1956	×	-	-
28.	„Pełnią Prawa jest miłość”, (fragmenty kazania na podstawie tekstu ze „Słowa Powszechnego”) – Warszawa, kościół Św. Krzyża	4.11.1956	×	×	t. 3
29.	„Odsłaniam wam tajemnice...” – przemówienie podczas akademii w seminarium duchownym w Łodzi.	6 lub 8.11.1956	×	×	t. 3
30.	Kazanie w kościele akademickim, Lublin	11.11.1956	×	×	-
31.	Prośby Prymasa do młodych. Do młodzieży KUL, Lublin, aula KUL	11.11.1956	×	×	t. 3
32.	Gniezno wita swego Prymasa po wyjściu z więzienia; Gniezno, bazylika NMP, 14.11.1956 (streszczenie wg „Słowa Powszechnego”)	14.11.1956	×	×	-
33.	Streszczenie egzorty – Gniezno, kaplica seminaryjna,	16.11.1956	×	×	-

^a W serii „kolorowej” tekst znajduje się pośród tekstów grudniowych według daty 8 grudnia.

1	2	3	4	5	6
34.	Przemówienie z okazji jubileuszu matki Elżbiety Czackiej (streszczenie) – Łaski	18.11.1956	×	×	-
35.	Do wiernych (szkic kazania) – Warszawa, Wizytki	21.11.1956	×	×	-
36.	Przemówienie do zakonnic w uroczystość św. Cecylii – Warszawa, Tamka	22.11.1956	×	×	-
37.	Przemówienie do wiernych (ze „Słowa Powszechnego”) – Warszawa, Bazylika Serca Jezusowego	25.11.1956	×	×	-
38.	Zadzierajcie główki do prawdy! Rozszerzajcie serca miłością”. Przemówienie do dzieci – Warszawa, Bazylika Serca Jezusowego	25.11.1956	×	×	t. 3
39.	Uroczystości Cecylińskie (fragmenty kazania ze Słowa Powszechnego) – Warszawa, katedra	25.11.1956	×	×	-
40.	[List okólny do członków Towarzystwa Przyjaciół KUL]	25.11.1956	-	×	t. 3
41.	I ogólnopolska pielgrzymka lekarzy – Jasna Góra	2.12.1956	×	-	t. 3
42.	I ogólnopolska pielgrzymka lekarzy – Jasna Góra, Kaplica, słowo po Mszy św.	2.12.1956	×	-	t. 3
43.	I ogólnopolska pielgrzymka lekarzy – Jasna Góra, wykład	2.12.1956	×	-	t. 3
44.	„Bądźcie radością Kościoła i Ojczyzny!”. Do nowo wyświęconych kapłanów	8.12.1956	×	×	t. 3
45.	List pasterski w sprawie nauki religii	[8.12.1956]	×	-	t. 3
46.	W powstającym z gruzów domu Bożym... (z notatek) – Warszawa, św. Jakuba	9.12.1956	×	×	t. 3
47.	Kazanie do wiernych „Tyś jest, czyli innego mamy czekać?” – Warszawa, św. Karola Boromeusza	9.12.1956	×	×	t. 3
48.	„Kościół społecznością życia”. [Kazanie] Do wiernych – Warszawa, Szembeka [kościół pw. Niepok. Serca NMP]	9.12.1956	×	×	t. 3
49.	[Kazanie] Do wiernych – Warszawa, Okęcie	10.12.1956	×	×	-
50.	Program pielgrzymów stolicy. Do uczestników pielgrzymek na Jasną Górę – Warszawa, OO Paulini	16.12.1956	×	×	t. 3
51.	Kazanie do wiernych – Bydgoszcz [kościół pw. św. Wincentego]	[19.12.1956]	×	-	t. 3
52.	„Potrzeba, aby obok Syna człowieczego występowała i Matka Jego”. Na zakończenie 40-godzinnej nabożeństwa – Warszawa. Św. Andrzeja Boboli		×	-	-

1	2	3	4	5	6
53.	Życzenia na Boże Narodzenie: Prymas Polski do Polaków w kraju i za granicą	21.12.1956	×	×	t. 3
54.	Orędzie o trzeźwym spędzaniu Świąt z 25.11.1956	24.12.1956	×	×	t. 3
55.	[Życzenia na Boże Narodzenie dla Polonii Amerykańskiej – radiostacja WWOL, Buffalo]	25.12.1956	×	-	t. 3
56.	Kazanie na Pastercie	25.12.1956	-	×	-
57.	[kazanie] do wiernych, Warszawa, kościół św. Szczepana	25.12.1956	×	×	-
58.	Do wychowanek Sióstr Felicjanek (w kościele), Wawer	26.12.1956	×	×	t. 3
59.	Do wychowanek Sióstr Felicjanek (na sali), Wawer	30.12.1956	×	-	t. 3

W *Dzielnach Zebranych* znajdują się też kazania, listy i rozważania autora, których w ogóle nie ma w teczkach *Kazania Prymasa Polski*, np. listy do paulina o. Jerzego Tomzińskiego, przeora Jasnej Góry (t. 2, s. 185-189), do ks. Michała Kliszki (t. 2, s. 190-196), ks. Jana Czerniaka (t. 2, 197-202) i in. Z drugiej strony w publikacji brak niektórych wystąpień prymasa, zachowanych w maszynopisie, np. kazań i przemówień z Gniezna z dni 14-16. XI oraz z Warszawy (25 i 26. XII 1956 r.). Przyjęto bowiem zasadę publikowania tylko wystąpień autoryzowanych. Dodatkowo niektóre kazania/przemówienia mają datę różną o kilka dni od tej, którą zanotowano w maszynopisie.

Jednostki nieopracowane

Do opracowania pozostaje 6,5 mb życzeń z lat 1953-1981, dziewięć ksiąg pamiątkowych, trzy tecki listów pasterskich Episkopatu Polski 1945-1974 r., spis wystąpień (w tym kazań) z lat 1946-1958 i 1960-1962 (przekazany w 1987 r. przez Instytut Prymasowski), tecki tematyczne, np. listy, dotyczące książki *Duch pracy ludzkiej*¹³, wizyty kard. Griffina w Polsce, wizyty Prymasa w Marizell, wycinki prasowe, zgłoszenia na pogrzeb.

Tabela 8. Księgi pamiątkowe.

L.p.	Zawartość księgi pamiątkowej	Rok
1	2	3
1.	Hołd Duchowieństwa i alumnów gnieźnieńskich z okazji powrotu Prymasa z więzienia	1956
2.	Prezent na jubileusz – parafia NSPJ w Warszawie	1961
3.	Zaproszenie do parafii Nieborów (obecnie diec. łowicka)	1971
4.	Zaproszenie od Polonii kanadyjskiej	1972
5.	Dar jubileuszowy parafii pw. św. Brygidy w Gdańsku	1973

¹³ S. Wyszyński, *Duch pracy ludzkiej. Konferencje o pracy*, Włocławek 1946.

1	2	3
6.	Dar jubileuszowy kapłanów archidiecezji warszawskiej – uczestników pielgrzymki do Kalwarii Zebrzydowskiej	1973
7.	Podziękowania b. ucznia z Włocławka F. Galewicza	1974
8.	Dar jubileuszowy parafii Janikowo (arch. gnieźnieńska)	1974
9.	Pośmiertna księga hołdu żołnierzy WP i AK	1981-1982

Razem ze spuścizną przechowywanych jest 1,5 mb dokumentów, dotyczących uprawnień *in spiritualibus: facultates benedicendi*, przywileje odpustowe, binacje i trynacje oraz kilka teczek, zatytułowanych: „Korespondencja, na którą J.E. odpowiedział obrazkami”. Zasadniczo te dwa rodzaje jednostek archiwalnych zostaną dołączone do zespołu Archiwum Prymasa Polski.

Nie jest to jednak wszystko, co Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie posiada po Prymasie Tysiąclecia. Ordynariusz otrzymywał bowiem liczne albumy ze zdjęciami, obrazującymi jego posługę duszpasterską w różnych miejscach Polski – jednostki te były już za jego życia sukcesywnie włączane do kolekcji o nazwie „Albumy” (oznaczenie: Al). Posiadamy też wiele nieopracowanych luźnych zdjęć, które sam Prymas przekazywał do archiwum na ręce ks. W. Zientarskiego, np. zdjęcia z wizyt we Włoszech. Zabezpieczono też kilka zdjęć, które wisiały w oprawach w rezydencji prymasowskiej w Gnieźnie. Ponadto przez wiele lat archiwum przechowywało przedmioty, należące niegdyś do kardynała Wyszyńskiego, tj. sutannę i obuwie domowe. Pamiątki te trafiły do Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej.

Podsumowanie

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie posiada dużo materiałów archiwalnych po Stefanie kard. Wyszyńskim, prymasie Polski. Część z nich, wytworzonych w wyniku zarządu archidiecezją gnieźnieńską przez prymasa jako ordynariusza, została już wiele lat temu włączona do zespołu archiwalnego Archiwum Kurii Metropolitalnej. Wiele lat temu zostały również włączone do ewidencji albumy ze zdjęciami, obrazujące posługę prymasa w różnych miejscach Polski. W roku 2014 rozpoczęło się opracowanie właściwej spuścizny po kard. S. Wyszyńskim. Wstępnie wyodrębniono trzy serie dokumentacji: zapiski *Pro memoria* (oryginalne rękopisy i kopie maszynopisowe), *Kazania Prymasa Polski* (maszynopisy z wszelkiego rodzaju wystąpieniami publicznymi) oraz varia (dotychczas zaliczono do tej serii trzy jednostki). Po uzyskaniu kopii włączymy je do serii *Kazania Prymasa Polski* i planujemy opracowanie 6,5 mb życzeń, a także ksiąg pamiątkowych i materiałów, odnoszących się do pogrzebu kardynała. Zdjęcia, przechowywane luzem, zostaną włączone do kolekcji albumów.

Część archiwaliów, a mianowicie 1,5 mb dokumentów, wynikających z uprawnień Prymasa *in spiritualibus* oraz kilka teczek, zatytułowanych: „Korespondencja, na którą J.E. odpowiedział obrazkami” zostanie w przyszłości włączona do zespołu Archiwum Prymasa Polski. Stanie się to jednak dopiero po zamknięciu prac nad archiwaliami po prymasie A. Hlondzie.

Prace inwentaryzacyjne zaowocowały kontaktami z zespołem dr hab. Pawła Skibińskiego z Warszawy oraz Instytutem Prymasowskim Stefana Kardynała Wyszyńskiego. Wymiana informacji i doświadczeń daje nadzieję na coraz pełniejsze poznanie *Wyszyńscianów*. Wobec spodziewanej beatyfikacji Prymasa Tysiąclecia prace tych trzech środowisk stanowią swoisty hołd wobec Człowieka, którego dzieło i osoba winny być coraz lepiej znane i poważane.

SPUŚCIZNA PO PRYMASIE STEFANIE KARDYNALE WYSZYŃSKIM W ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNYM W GNIEŹNIE. ZAWARTOŚĆ I STAN OPRACOWANIA

Streszczenie

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie posiada liczne materiały archiwalne po Stefanie kard. Wyszyńskim, prymasie Polski. Część z nich została włączona do zespołu archiwalnego Archiwum Kurii Metropolitalnej. W roku 2014 rozpoczęło się opracowanie spuścizny po kard. S. Wyszyńskim. Wyodrębniono trzy serie dokumentacji: zapiski *Pro memoria* (oryginalne rękopisy i kopie maszynopisowe), *Kazania Prymasa Polski* (maszynopisy z wszelkiego rodzaju wystąpieniami publicznymi) oraz varia (dotychczas zaliczono do tej serii trzy jednostki). Do opracowania zostają życzenia, a także księgi pamiątkowe i materiały dotyczące pogrzebu kardynała. Zdjęcia przechowywane luzem, zostaną włączone do kolekcji albumów. Dokumenty wynikających z uprawnień Prymasa *in spiritualibus* oraz kilka teczek, zatytułowanych: „Korespondencja, na którą J. E. odpowiedział obrazkami” zostanie w przyszłości włączona do zespołu Archiwum Prymasa Polski.

Słowa kluczowe: Stefan Wyszyński; Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie; archiwalia prymasa Wyszyńskiego; Archiwum Prymasa Polski; Archiwum Kurii Metropolitalnej; Pro memoria Prymasa Wyszyńskiego; Kazania Prymasa Polski

THE LEGACY OF PRIMATE CARDINAL STEFAN WYSZYŃSKI IN THE ARCHDIOCESAN ARCHIVE IN GNIEZNO. THE CONTENT AND THE STAGE OF ITS DESCRIPTION AND CATALOGUING

Summary

The Archdiocesan Archive in Gniezno has a number of archival materials connected with Cardinal Stefan Wyszyński, the Primate of Poland. Some of them, produced during primate's management of the Archdiocese of Gniezno as an ordinary bishop, were included many years ago into the archival fonds called the Archive of the Metropolitan Curia. In addition, many years ago, the albums with photos showing the Primate's work in many

parts of Poland were included into the records. However, the description and cataloguing of the proper legacy of the Primate of the Millennium began in 2014. In the beginning, the documentation was divided into three series: notes 'Pro memoria' (original manuscripts and typed copies), 'The Primate of Poland's Sermons' (typescripts with different kinds of public speeches) and Varia (three units have been included into this series so far). Inventory work on the sermons was halted due to the gaps which we hope to fill with the copies coming from the fonds of the Cardinal Stefan Wyszyński Institute. When we receive the copies, we will include them into the series 'The Primate of Poland's Sermons', then we will begin describing and cataloguing 6,5 linear metres of wishes as well as visitors' books and material relating to the funeral. The loose photos will be included in the collection of the albums.

Some archival materials, 1,5 linear metres of documents, which were produced as a result of Primate's powers in spiritalibus and a few folders entitled 'The correspondence to which His Eminence responded with pictures' will be included in the fonds 'The Primate of Poland Archive' as soon as the work on the archival materials related to Primate Hlond is completed.

The inventory work resulted in the contacts with Dr Hab. Paweł Skibiński from Warsaw and the Primate Cardinal Stefan Wyszyński Institute. The exchange of information and experiences gives hope that Wyszynscy (material related to Cardinal Wyszyński) will be better known. The beatification of the Primate of the Millennium is approaching, and the work of these three teams is homage paid to the Man whose work and personality should be better known and esteemed.

Keywords: Stefan Wyszyński; the Archdiocesan Archive in Gniezno; Primate Wyszyński's archival materials; the Primate of Poland Archive; the Archive of the Metropolitan Curia; Primate Wyszyński's Pro memoria; The Primate of Poland's Sermons

Translated by Aneta Kiper